

pe momento & prædicanda conscribere, & cur ita prædicata sint docere, omnium difficillimum est. Nam illud penè me præterit, quod divinis magis quam humanis vocibus disse- rendum est. Lege Pentateuchum, instrumentum percurre ve- tus: nusquam in Dei sacrificiis mella, nusquam cere usum, sed lucernarum lumina, & oleo fotos videbis igniculos. Quid causer de veteri testamento? Novos percurre libros. Hi, ut opinor, sunt Evangelia quatuor, Apostolorum Actus, Epi- stola Joannis, Apocalypsis. Nihil præter ista, nunquid alibi cereus? Nonne in fine Evangelii detonantis inter septem candelabra & lucernas aureas, sponsus revelatur incedens? Ad hæc respondebis: Et ego a te fieri idcirco postulavi, quia scivi esse difficile quod petebam. Leviter omnis solvitur quaestio, & par pari refertur sententia. Et ego me idcirco facere debere non putabo, quia rem difficillimam postulo: attamen ne te cauendo differam, si coram pariter fuerimus: au- dies univèrsa quæ sentiam: ut si quid fortè nescimus, in tua aure moriatur. Nam qui scribit, multos sumit iudices: alius in alterius liver ac grassatur ingenium. Ille si unus sermo defuerit, quasi claudam oratiunculam diffugit. Alius si paululum se loquentis cothurnus extulerit, non presbyterum latrabit esse, sed rhetorem, itaque si vis te mihi hoc obligari munere, Placentinas delicias desere, sectare Abrahæ habi- tum, relinque natale solum, spretisque urbibus ad deferta secede, ut possis orare cum Christo. Erit quidem durus & mucidus, & hordeaceus fortè panis. Sed delicatum mili- tem rex non amat. Jerusalem quæ simulam & mel, & oleum manducavit, fornicationis arguitur: non quod mali sint cibi, quos paterna indulget clementia: sed quod mollis præliator ad primam statim aciem concidat, & post umbram solem ferre non queat. Post sudarium galeam oneri potius re- putet, quam tutamini. Quod si exire cupienti mater obstitit in limine, loquere ei verbis Domini tui: mater mea & fratres mei hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in cælis est. Si vernacula cum quibus nutritus es flere, & paterni ruris memoria, ipsius quoque domus anguli, & secreta retinere te cæperint, in quibus infans volu- tatus es, lusisti puer, adolescentulus lascivisti: recordare omnes, qui nunc accolæ eremi sunt, cælestes illos choros, per eoldem erupisse tramites, iidem institisse vestigiis. Et ut longam orationem compendio brevem (Epistola quippe li- brum redolere non debet) aut parva aut magna sunt, quæ tibi deferenda suademus. Si parva, non difficile putes parva contemnere. Si magna, majora magnis præmia præparantur. Sed dicis: Volo prius paternum rus vendere, & exiguis sump- tibus congregatis, sive viaticum viæ sternere, sive in pau- perum me alimoniam præparare. Et hic Evangelicam audi sententiam: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni & sequere me. Plures jam anni sunt quod cæpisti servire Deo. Mens Christum sequens non diu sæculi sustinet onus, nec se patitur istiusmodi vinculis alligari. Quin potius timendum, ne dum occasio distribuendi patrimonii præterdatur, dum non vis rem majoris præcii minoris vendere, sit impedimentum in proposito tuo. Decem aliquid emptum est nummulis, vel unum libenter acci- piam: dum me ad prælium festinantem nulla præpediant moræ. Mattheus sedens ad teloneum audit: Sequere me. Nunquid prius ratiocinia supputavit, & reversus domum suorum passus est lachrymas, prædiorumque auctione solici- tus, nequaquam potuit Domini sequi vestigia, nisi mundi se prius onere liberaret? Ille discipulus qui renunciare paren- tibus antè cupiebat, voce salvatoris arguitur. Et certè mul- tum est inter eum, cuius brevis ad domum recursus statim venturi reprehenditur, & te qui tanto jam tempore, aut non vendis tua, qui cito potes facere: aut non contemnis, sed vides multa tibi impedimento esse ne facias. Cum hæc lege- ris, ad asylum Romuli fugies: & comedæ conscendens aram, verba Domini sævientis eludes. Diaconus, inquires, Ecclesiam tuo deferere non possum: Vereor ne incurram sacrilegium, si altaria derelinquam. Euge meus, plus de te exacturus sum, si ad vitam monachi, clerici aliquid digni- tatis accedit: si in apostolico stans ordine, quotidie Christi corpus pia plebi famulatione distribuis. Sed considera obse- cro, satis esse difficile locum Stephani implere vel Pauli, in angelico stare ministerio, & populos subjacentes candenti de- super veste despicerè. Preciosum est margaritum, sed citò frangitur, fractumque non potest instaurari. Navis quamvis sit rudis, & solidis confixa clavis, tumentes fluctus tabulata

non sentiant: cito tamen si periculosè navigat, perforatur: & licet plenis ventis lucrosius ad optata perveniat: tamen magis secura sunt quæ tranquilla: & ut apertius loquar, plus te quidem dicis habere mercedis, si in media urbe consistens monachorum vitam victites. Hæc sunt vera quæ dicis, sed non tam facile explentur opere quam dicto. Ut enim cætera prætermittam, quæ nos ab austeriori vita retrahunt, illud inferam, ad cuius comparisonem etiam quæ dissimulaverim, imo timuerim dicere, intelligem. Alius barbam cædit æqua- liter, & hilaritatem frontis, nitenti desuper coma protegit. Tu si paululum, ut nos solemus facere rusticani, capillum usque ad cutem persecueris, risum præbebis omnibus. Quod si pulla fuerit tunica, etiam prætereuntium digitis denotabe- ris. Cave, inquam, ut non stricte sint caliga, ne crura non candeam. Nisi formosus fueris, sanctus esse non poteris. Aliquis invitat de optimatibus ad prandium, omnes votivis pergunt feris: certè aut eundem tibi est, aut negandum. Si ieris, aut eisdem vesceris cibus, aut alius. Si alius, conviva- rum offenduntur oculi. Si iidem, perit abstinentia. Quod si ire nolueris, tunc miser in prandio comederis. Ad singulas qualesque phialas & delibuta mellis vina potaberis. Alius in tuum vultum cavillabitur, ut in incessum ridebit, hic habi- tum. Et imitatores forsan Judæorum: Nonne hic est, in- quient, filius fabri? Nonne fratres ejus & sorores apud nos sunt? Ego illum memini ante tot ferme annos illud fecisse turpe, dixisse turpius. Alius furem clamabit & mœchum, seque sceleris finget fuisse participem. Omnia pariter prandia consonabunt, & in te temulentum convivium dissolvetur. Quod si vilibus abstineris carnis, & non crebro balneas frequentaveris: tunc verè per omnes columnas Manichæi tibi titulus ascribetur. Si volucrum edulium refutareris, & tenel- las columbas, crassolque turtures expetenti gutturi durior Dominus denegaveris, sacrilegii crimen asfigetur. Statimque aient: Hi sunt qui creatorem mundi contemnunt, in usus nos- tros facta sunt omnia. Audivi, teste Domino, non mentior, quemdam in suam gulam disertum, cum me rumore cognovisset esulentioribus cibus abstinerè, dixisse: Nunquid por- cellus ideo factus est, ut togatus in senatu sententiam diceret? Quo videlicet me stultitiæ condemnaret, qui putarem ea quæ sunt in hominum usus creata, non lumere. Hæc & istiusmodi cum vitam in urbibus lacerent bonam, quid facies frater in medio? aut vitii, aut anathemati colla submittes: id est, aut sectaberis quæ sunt adversa continentie: aut si facere nolueris, ipse damnaberis. Prætermitto crebras salutationes, obsequia matronarum, variasque illecebras, quibus etiam rigidissimi emolliuntur animi, & Sireno cantu ad naufragia pertrahuntur. Quod ad speciosa quæque formas oculos sepe invitatus abstrahitur, quod aures obscœna dicta feriunt: nunc illud affirmo, quod etiam si ista non essent, ad comparatio- nem tam ingentis boni, minora deserere deberas. Adde quod diaconus es, sed abscessu tuo, Ecclesiæ damna non sentient. Helias vivit in eremo. Heliæcum Prophetarum se- cultus est chorus. Præcursor Domini Joannes nutritus in so- litudine, ad hoc tantum descendit ad Jordanis ripas, ut populos argueret confluentes, & Phariseos intelligens cleri- cos Judæorum generationes vipereas denotaret. Nuper Egyp- ti deserta vidisti: intuitus es angelicam familiam. Quanti ibi flores sunt? quam spiritualibus gemmis prata vernantia? Vidisti ferta, quibus Dominus coronatur. Ille tibi in pectore ignis exaestuet. Illa quotidie cogita, tracta, desidera, & quasi quodam carcere detentus exclama: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est. Et in paradysum mente conscendens, totiens in terra non eris, quoties terram despexeris. Eadem nobis certè cum his qui habitant per deserta conditio est. Iidem oculi, toti- dem manus. Iisdem infirmitatibus, vel virtutibus subjacemus. Si te aquæ potus vexat: quanti nobiliores, non dicam vina nes- ciunt, & carni ignoant cibos, sed infuso tantum legu- mine sustentantur? Si balnearum te lavacra sollicitant: quanti principes civitatum, sive ob culpam propriam, sive ob in- vidiam, ad insulas deportati, sine præmio futuraque merce- de absque balneis perseverant? Nemo id necessitate pati non potest, quod pro Deo voluntate pati detrectat. Habebis cel- lulam quæ te solum capiat. Imo non eris solus, angelica tecum turba versabitur. Tot socii, quot sancti. Leges Evan- gelium, confabulabitur tecum Jesus. Replicabis Apostolos vel prophetas. Nunquid poteris talem alium tuis sermonibus ha- bere confortem? Terra sumus & cinis: ut per omnia mo- menta de nostra salute suspensi, continuo in pulverem dissol-

veni. Quid retractamus de necessitate facere virtutem? Cer- te quandoque moriendum est, & stercorebus plena vitalia, quæ nos quotidie nostræ commonent vilitatis, in similem pu- tredinem omne secum tractura sunt corpus. Quam cito mun- di relinquamus angustias, & si fortè ob continentiam (quod tamen raro accidit) dolere stomachum, æstare febribus cæ- perimus, perpetua vitæ janua morbum putentis, plenam- que victoriam. Qui scriptura docente cognoscimus, nullum ante vitæ hujus finem plene beatum esse dicendum. Quanti in mediis opibus, & inter infulas consulatus repentina morte subtrahuntur? Nuper imperator Valentinianus, cum adversus Sarmatas, Quadosque propter Illyrii vastationem in consisto- rio sævus infremeret, & totius gentis excidium rigidus mina- retur, sanguine erumpente discepuit. Quid loquar de fratre ejus, quem contra regale fastigium Thraciæ ignis absorbit? Necdum annus completus est, quo principem Gratianum pro- dente exercitu suo ante sæda captivitas, dehinc miserabilior oppressit interitus. Et, ut ista taceam, etiam qui communi sine perierunt, post mortem pari cum omnibus conditione fo- ciantur. Quotusquisque eorum in die iudicii minimo de mo- nachis comparabitur? Sectemur saltem mulierculas, sexus nos doceat infirmior. Quanta divitiis pariter & nobilitate pollen- tes (nolo enim vocabula dicere ne adulari videar) relictiis facultatibus, pignoriisque contemptis, id factu facile judi- caverunt, quod tu proprio putasti timore difficile? Id de ce- reo carmine discite. Illud tibi de variis floribus lumen exorna. Esto & ipse apis, Debbora victoriam imitare. Barach tecum Sisaram persequatur; & liberato Israel Judicum carmen in- gemines, ut Christi mella componas. Si sic lampadem præ- paras, sponso veniente non dormites, cubiculum regis intra- bis. Plura cum dicere vellem, & te mecum tali exhortatione retinere, subito nunciatum est, a scello esse conductos, qui me Romam usque pertraherent. Itaque invitus Placentiam te remitto, sub ea conditione quam nosti, ut quoties hæc le- geris, tibi scias esse quo pollicitus es veniendum. Pellicani cum suos à serpente filios occisos, mortuos inveniunt: lugent, & se sua latera percutiunt, & sanguine excusso ad corpo- ra mortuorum sic reviviscunt. Aquila quando senuerit, gra- vantur ipsius penne & oculi, queritque fontem, & erigit pen- nas, & colligit in se calorem, & sic oculi ejus sanantur: & in fontem se ter mergit, & ita ad juventutem redit. Phœnix avis est in India, & per quingentos annos de Libano implet se aromatibus, & sic nificat sacerdoti Heliopolitano mense Famenoth, aut Farmuth. Implet aram sacerdos samentis, & ibi confert Phœnix aromata, & electrum aræ imponit. Et pri- mo solis ortu, Phœnix quidem movet penas, solis vero ca- lore accenditur electrum, & sic exuritur aromata, & ipsa Phœnix incenditur. Crastino die de cinere gignitur vermis: secundo penas effert: tercio ad antiquam redit naturam, & sic ad sua loca revertitur. Anguis quando senuerit, perdit as- pectum: & si voluerit redire ad juventutem, jjuvat quadra- ginta diebus, ut laxetur pelvis ejus: & sic angustium foramen inquiri, ut dum nititur exire inde, pellem senectutis dimit- tat. Coluber ad bibendum veniens, in aqua venenum depo- nit, ne eum venenum aqua concretum occidat. Nudum ho- minem timet, vestitum persequitur, caput tamen suum cælat quando percucitur, ubi scit esse mortem suam. Serpens qui- dem si semel calamo percucitur, moritur: sin vero iterum percucitur, confirmatur. Brumali tempore infirmior effici- tur, & à foricibus devincitur. Igitur ante hyemem circa se colligit fegetes, ut illis escam præbeat. Viperæ per os coitum faciunt, masculi mortem contemnunt, sed femina in ipso coitu, sive magna dulcedine exagitata, sive futuri præ- cidia periculi, dum absorbet semen, caput masculi ab- cidit, & sic eum occidit. Sed cum conceperit, viscera il- lius ab ipsis quos concepit, comeduntur, & sic ma- trem occidunt. Formicæ quæ nil portant, non rapiunt onera eorum quæ portant: sed cum deposuerint triti- cum, dividunt grana, timentes ne si fuerit pluvia, flo- rescant. Vulpes si diu esurit, volutat se in pulvere, & sin- git se mortuam. Ergo volatilia veniunt, & dum volunt illam comedere, comeduntur. Vulpecula cum leporibus ludit, & sic illos occidit. Panther pardus similis est, & est varii colo- ris, & mitis. Si saturatus fuerit, tribus diebus dormit. Post tertium diem levat se & clamat, & sic odorem suam emittit, & convocat omnes feras, quæ odore ducuntur. Et est omnibus feris amicus, præter draconi & aspidi Testudo ma- rina, quæ est grandis tanquam insula, dum emergit se de

alto, ostendit se in ipso mari tanquam petram, nec se movet inde, quoadusque homines naves ligent. Et cum hæc sen- serit, trahit se in altum. Sed cum esurierit, aperit os, & bo- num odorem reddit: ad quem cæteri pisces colliguntur. Per- dix aliena ova calefacit, perditis suis. Sed cum creverint pul- li, ex nido evolant, & ad parentes suos redeunt, mentium parentem omittentes. Perdices sibi insidiantur, & si afferant illos ad sylvam qui eos habent, vocem emittunt absonam, & sic cæteri veniunt, & retibus capiuntur, plus pedibus quam pennis fugiunt aucupantes. Et si ad hoc fuerit ut capiantur, similem sibi colore lapidem quærunt, & ibi se supinos ponunt. Vultur cum cæperit ova edere, primum de terra India Insti- tium sumit, & est tanquam nux, & intus habet aliquid quod movetur, & sonum reddit. Hoc sibi apponit: & multos quod- dem facit fœtus, unus verò remanet. Nam cum non habue- rint escam, observant se dormientes, & comedunt se usque dum unus remaneat. Myrmicoleon ab ante leo, retro formi- ca, de duabus feris nascitur. Elca vero ipsius in primis est lac matris, id est formicæ. Nutritur enim mater legumine tan- quam formica.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

De libro hunc fateor lectu non indignum, ita stylus, ut nihil sit aliud, evidentissime declarat non esse scriptum ab Hieronymo. Inscriptio variabat in exemplaribus: in aliis erat titulus ad Terentiam, in aliis ad Therasiam. Deinde in ipso volumine nulla sit ullius rei mentio, quæ pertineat vel ad eum qui scripsit, vel ad eos quibus scripsit: cum hujusmodi solet admiscere divus Hieronymus, præsertim in principio & in fine. Postremo cum sit justum volumen, & de celebri argumento, tamen nusquam citatur ab Hieronymo, qui tamen illi mos est in cæteris. Si extaret index operum Tertulliani, fortassis inter illius lucubrations reperiretur. Nam phrasis ab illius sermone non abhorret: quamquam extat Epistola Paulini ti- tulo, & Therasie.

DE VERA CIRCUNCISIONE.

SUPERIORE Epistola quam ex me consultatio vestra de- prompta, quam & ad tuum & sororis tuæ nomen misi, rationem circuncisionis rapide transcurri, quoniam proci- dus itineris mei, in quo confecta est, non solum ei limam nitoris, verum etiam perfectionem operis invidit, licet me & illa terreat quæ limantur. Quod si non placet polita, formidat animus cogitare quid iudicii mereantur informia: quan- quam ego illam non ad iudicium subellia, sed ad faventium mihi coronam transmissi. Denique mea sententia non prodidit, nisi fuisset per vos de secreto verecundia, velut manu quadam charitatis educta. Sed quoniam jam illam meliorem facere non possum, placuit mihi, ut semel emissum reprensus apud te verbum retractarem, ejus conversatio circuncisionis est interpretatio, & vita totius legis enarratio. Ex eo siquidem lex videtur obscura, quoniam rarus in quo conspicitur exi- sit: Dei enim verbum vita est: & nos aliter vivendo quam vita est, verbum Dei facimus obscurum. Quod si ea vita quæ solum vita est viveremus, enarratione legis ejus opus non erat, quam facilius erat videre quam loqui: quandoquidem non in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Nobis ergo ex abundantia licet apud te dissertare, quod didicimus in te, tibi prodere quod nobis vita tua præstitit ne esset obscurum. Sed quid novum loquimur, si aut tu quod locuturi sumus hoc vivis, aut si apud te quod in te didicimus hoc loquimur: cum & memor eorum quæ meminit, monita non quarat, & do- ctus non ea quæ jam callet inquirat? Tu quidem filia dile- ctissima circuncisione vivis: mihi tamen propositum est illud tecum loqui: quare non in digito, non in aure, aliave cor- poris parte fiat circuncisio Judæorum quæ utique sine ratione esse diceretur, si à Deo inventa non esset. Nihil enim sine ratione fit per Deum: nihil casibus, ut gentes loquuntur, fortuitis: nihil denique fortunæ in illo temeritati licet. Ipsi enim cæci sunt, qui illa putant habere aliquid potestatis. Deus autem qui ipse ratio est, ut nihil non plena ratione formavit: ita nihil ab homine fieri sine ratione mandavit. Nam si ele- menta quæ cernimus tanta ratione digesti, ut terra hæc esset super quam reliqua moverentur immobilis, ut aquarum venæ altioribus montibus conderentur, à quibus orta flumina dum

per multa spatia decurrunt late, porandi usum per omnem tractum cursus sui animantibus exhibent: ut ipsum mare aquis influentibus non excreseat, sed ut velut venter quidam laticum aquas sicire videatur: ne vel fontibus in æternum manantibus, vel fluminibus sine fine currentibus, vel pluviis affluere ruentibus, perpetuo terra diluvio tegetur: ut cælum præter plenitudinem illam lucis in sole, nocturnis etiam sideribus radiaret, ne quod tempus egenum luminis haberemus. Si ergo hæc transitoria, ut ipse ait: Cælum & terra transibunt: sic sapientia describitur, ut aliter ea non potuisse esse credamus, quid homines ipsos pro quibus hæc nunc ita excogitavit, ordinavit, instituit, sine ratione forte vivere permittit: quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: Ex quibus etiam est Christus secundum carnem, qui est benedictus in sæcula. Absit ergo, ut à quibus etiam filium secundum hominem voluit oriri, eis non plena ratione conderet testamentum. Sed quoniam tam evidenter constat omnia ordinata per Deum plena esse rationis, ut assertore non egeant: videamus unde digressi sumus, quæ causa est, ut eam partem corporis, quæ secretior & occultior est, aut eam quæ à Græcis *σῆνις*, à nobis dicitur natura, ad circumcidendum Dominus elegerit: qui utique ob signum quo volebat famulos suos in Abrahæ semine censeri, id potuisset eligere, quod in propatulo positum ab omnibus cereretur, & alio nomine vocaretur: ubi nec in signo obscuritas, nec confusio esset in nomine. Sed utraque hæc imago rationem habuit geminæ veritatis: quam dum loquar impende patientiam, ut quæ circumcisionem illam in vita tua non esse credebis, nunc vitam tuam in illa circumcissione conspicias. Ac primum de secretiori parte corporis quid figurabat adverte. Illud sine dubio quod postmodum Dominus monstravit, ne iustitiam nostram coram hominibus faceremus, sed in occulto coram eo solo, cui soli nihil occultum est: & quem solum remuneratorem bonorum novimus esse factorum. Nam hic nostra circumcisio non videtur: quoniam stultitia velamine velut veste tegitur mundiali. Nec sane à nobis magnopere desiderandum est, ut contemplationi omnium circumcisio aperte subiacet, ne merces operis penes eos sit, quos volumus hanc videre, dicente Domino: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam: sed ita modeste, ita verecunde habenda est, & velanda juxta eam imaginem, quam abundantiori honore vestimus, ut videntes eam non videant, sed querentes rimantesque intus nos juxta Apostolum, quos seductores putant, veraces esse fateantur: quos nihil habere credebant, omnia possidere cognoscant: quos mori judicabant, vivere in æternum testentur. Hæc est gloria circumcissionis occultæ: hæc partis verecundæ illis ad videndum, nobis in nostro corpore non verendæ: hoc testimonium gloriosum cum conversi amare cupiunt, quos odisse gaudebant. Unde non in carne palam, sed in occulto cordis Judæi esse debemus, non litera, sed spiritu. Nam litera oculis subjacet nostris: spiritus nobis carnalem refugit aspectum: ut laus juxta Apostolum ex Deo, non ex hominibus acquiratur: vereamur autem audire à Domino: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me: Juxta illum qui quod pertinebat ad labia, magistrum bonum de bono quaeritur appellat: cui vetus lex, id est, carnalis circumcisio velut in superficie posita recitatur, quam se complexisse testatur, ubi quod ad circumcisionem cordis pertinebat audivit: Vnde omnia quæ habes & sequere me: tristis abscessit, miser profusus, qui sequi noluit quem bonum ignorare non potuit. Interius ergo illud est signaculum præfiguratum, quod in invisibili mente nostra, ab illo invisibili nostro Deo videtur, ut non eum à quo invocetur audiret, sed eum à quo crederetur attendere. Oculi enim Domini super iustos, si ad justitiam corde credatur. Verum autem nos credere toto corde mentimur, si ab hominibus accipimus honorem. Accipimus enim ab hominibus honorem, si eleemosynas nostras tuba populo prædicatura præcedat, quas nec per officium ministrandi dexteram cum sinistra communicare concessum est. Accipimus ab hominibus honorem, si jejunia nostra & abstinentiam ciborum, populi oculis fractior mentis infirmitatis commendat incensus, & favorem vulgi tristi vultu advocatus pallor acquirat: si vero formam lætitiæ vultus erectus, lavacris etiam serentur: si caput ad imaginem festivitatis jungitur: ut soli Deo jejunia nostra commendantes possimus dicere: Voluntarie sacrificamus tibi Domine. Vides filia nempe quod vivis, & conversationem tuam secreta illius circumcissionis ag-

noscis: foris egena, intus larga: foris sine lege, intus sub lege: populi oculis publicum vitando convivium, vocatorum sensu autem Evangelistæ sociando meritum. Sed ad veram ipsam vitam aliquando veniamus, id est, ad Dominum nostrum Jesum Christum: videamus an tale aliquid docuit & fecit, quoniam quod factum est in illo vita erat: si & ipse circumcisionem veluti in occulta parte corporis operatus, voluit ab hominibus, & ea quæ faciebat, & ipse quis esset agnosci. Ac primum post cælestem illam doctrinam de monte descendens, populorum se admirantium stipatus agminibus, leprosi hominis fordes emaculans, pro salutis tantæ beneficio, non laudem, non celebritatem communi hominum more desiderat: sed sibi soli quid esset conscius, majore non indiget testimonio. Jubeat illi narrare suam virtutem: secretum quoque divinæ majestatis quod mysterium incarnationis occultavit, ab eo qui sanatus fuerat vult fileri: ne gloriam quasi homo querere videretur, quam alio more & mystica ratione susceperat. Nam ut se ostendat sacerdoti, & munus Deo offerat, imperavit: & hoc munus, quod præcepit Moyses in testimonium illis, ut dum tacet quod quasi filius hominis imperavit, legis potius mandata quam Moysi Deus ipse dedit efficiat: ut & dum hominem quem in carne viderat laudare prohibetur, Deum tamen in muneris oblatione magnificet. Sic gloria filii hominis quæ per janam prohibetur, per se uterum videtur intrare, dum vero quasi homo prædicandus est, cui ut Deo sunt curacionum vota solvenda: nec in platearum angulis carnaliter celebrandus, qui spiritualiter sit adorandus in templo: ut si secundum hominem nil requirit, secundum Deum divinæ virtutis gloriam promereatur. Adhuc huic similia, ut veritas locupletiori testimonio fulciretur. Querit à discipulis quis habeatur in populo egregius: Illi nominant Prophetas. Quid ipsi sentiant, sollicitus excutit. Cui beatus Petrus: Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivi: exclamat Dominus beatum, cui non carolus revelasset & sanguis, sed pater ejus qui esset in cælis. Tunc & Petrus vocatur à Petra, postquam angularem illam petram primus agnovit. Jubeat tamen post multas donatas Petro benedictiones potentiaque virtutis, ne quis discipulorum diceret, quod ipse esset Christus. Mira ratio, non vult prædicari quod gaudet intelligi: agnosci amat, & odit ostendi: sic mysterium obsecrat circumcissionis exercens. Nam mavult se inventum esse quam proditum, ut virtus sua illum non favor manifestaret alienus: quanquam in hoc præcepto & aliud intelligentia genus occurrat. Vetat Dominus hoc unde Petrum laudaverant prædicare: offendendus utique si contra voluntatem ejus quod Petrus senserat faterentur, quoniam si facultatem loquendi tribuere voluisset, excusatio proditori prædestinata videbatur: poteratque dicere, permittisti nobis discipulis tuis, ut te omnibus panderemus, nec imputandum mihi est, si alio ad te aliquis animo venit quam ego te tuus laudator ostendi. Sed quoniam quidquid prohibetur illicitum est: à nullo se voluit digne celebrari dum à Juda proderetur indignè. Jubeat ergo discipulis ne cui dicant, quod ipse est Christus. Tendit sententia interditalis in Judam, & prævisum jugular proditorum, ipso verbo præcepti majestatem signans quæ erat designanda præcepto. Refert Evangelista his verbis: Tunc imperavit discipulis suis, ut nemini dicerent quod ipse esset Christus. Et Judas proditor his qui cum ipso venerant ait: Ipse est, tenere eum. In verbum prohibitionis declinatio obsecundationis incurrit, & ne obtentu ad exultationem esse posset oblitio, infelix memoria in sacrilegium volvenda suggestit, dum ipse proditor de sermone quo cavet, sic utriusque ratio non æquanda subsistit. Nam & Dominus ostendit sic se prodendum esse dum prodit. Sed ignosce, quod in alium tramitem expositionis sensus Dei verbo copiosior excessit, licet te amplius contristat suppressa quam prodita: & magis de his rebus silere tibi, quam dici copiosius irascaris, quæ Domini judicia pro auro & preciosis lapidibus concupiscis, in quibus mel tibi favumque compensas, & desideriorum non careres etiam plenitudine & si satureris. Ac proinde factum adhuc exemplum ab ipso Domino repetamus: ut juxta legem in ore duorum vel trium testium omne verbum consistat: & quem prodi se diximus noluisse, etiam se videri voluisse doceamus: ut non ab aliis se modo honorari pateretur: verum etiam ipse sibi in quantum fieri poterat debitam detraheret dignitatem. Lazari amici sui mortem non audit & nunciat: faciebat hoc de Deitate, quid mirum: ut cum localiter perspicere in homine, ex divinitate nusquam abesse crederetur. Festinat

in Bethaniam, submissitantibus pene discipulis, pietas factura miraculum: defuncti forores occurrerunt terro habitu, ore lachrymoso, crine conscisso, quas bono animo jubet esse si credant. Lazarum vivere si illa non sunt dubitaturæ confirmat: videt etiam multitudinem Marthæ & Mariæ, quæ ad solatium comes convenerat. Infremuit, inquit Evangelista, spiritu, & turbatus est, & ait: Ubi enim cum posuistis? quid est hoc: quæ confusio causa? quæ formidinis? Quid aut erubescit aut metuit, cum & virtus sit peractura miraculum, & deitas non sit subiecta terro? Quæ sepulchri tam inconsulta requisita? Ut omnino credas de turbato confusioque profectam? Ille Deus noster qui discipulis constanter dixerat de absente: Lazarus mortuus est; qui fororibus ejus confidenter promiserat de mortuo, resurrecturus est, sub nova nescio qua confusione sepulchrum querit, quasi hoc solum qui omnia & nosset & præstare poterat ignoraret: non plane hoc est: nam alius intellectus occultatur: in dictis promissisque superioribus satis se divinitas publicat. Aderat turba Judæorum, tantis semper non amica miraculis. In planum, Deus si non aliquid secundum hominem videretur ignorare processerat. Turbatus est, inquit, id est, sæcultentia carnis divinitati non prodendæ miscetur, & ad ignorantiam humanam deitas velanda revocatur. Sic turbatur & fons, cum excitatus casu aliquo limus, puritatem liquidi densat elementis, & duarum rerum una confusio discrimine proprietatum dum separatur excluditur. Ait namque, ubi cum posuistis? Et hic turbatus Judæis deitatem cælat in homine, & splendori divinitatis in tantæ operationis consecratione ignorantiam mortalitatis obducit, ut cum possit in suscitando Lazaro Deus adorari, homo in sepulchri ejus ignorantia vilescat. Sic dum à cæcis videtur, & à videntibus non videtur: sic dum de lapidibus suscitatur filios Abrahæ, filios perditionis in lapidem offensionis impingit: & illud mysterio occultæ operationis exequitur, ut cum infirmi ac debiles ad poscendam opem salutis nullo monstrante cognoscant, & persecutores vel inimici quem tenere debeant, nisi prodatur ignorent. Hic est ille liber intus & foris scriptus, hic secretus & publicus, hic apertus & opertus, hic paginis superioribus videndus, interioribus non videndus, quia incomprehensibilis. Intus sicut dem scriptus est, cum Propheta dicit: Generationem ejus quis enarrabit? Foris scriptus est, cum Evangelista ait: Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham. Intus scribitur, cum Deus dicit: Eructavit cor meum verbum bonum. Foris scribitur, cum Isaias vaticinatur: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel. Intus scribitur, cum per Joannem dicitur: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Foris scribitur per Mattheum: Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph. Intus scribitur: Inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Quid utique habens: verbum Domini, verbum carnem factum sub lege. Foris scribitur, cum Apostoli interrogati, quis esse Dominus dicerent, & alii dicerent Heliam, alii Jeremiam, alii autem unum ex Prophetis, responderent. Intus scribitur, cum Petrus exclamat: Tu es Christus Filius Dei vivi. Unde & ipse Dominus: Non revelavi tibi Petre, inquit, istud caro & sanguis, sed pater meus qui in cælis est. Cujus caro & sanguis? Nunquidnam Petri ipsius caro & sanguis obtabant quin filius Dei diceretur? Non inquam, sed ipsius Domini caro & sanguis, in quibus dum homo cernitur quod erat Dei Filius, non credebatur esse quod erat. Impossibile enim hominibus videbatur Deum credere cum hominem viderent, & tantam illam majestatem, in qua inhabitat omnis plenitudo divinitatis, quam ipse non capit mundus, in corpufculo despectæ etiam imaginis inclusam. Ait ergo: non hæc caro mea tibi & sanguis, me esse Dei Filium prodiderunt. Nam ista non patiuntur me hoc credi. Denique Propheta dixerat: Et homo est, & quis cognoscet eum? Evidenter ergo illi secundum hominem vel oculum judicantes, ne aut Heliam Prophetam, aut aliquem unum ex Prophetis loquuntur, quoniam hominem me esse habitu carnis agnoscent, sed tibi revelavit pater meus qui in cælis est. Quando revelavit? Quo tempore Deus cum Petro locutus est? Revelavit, inquit, pater meus qui in cælis est: hoc est dicere, operibus crediti quæ loquuntur Filium Dei. Sed ut loquebamur, foris scriptus est liber iste, cum Dominus esuriit: Intus scribitur, cum quinque panibus multa hominum milia saturavit. Foris scribitur, cum amici morte lachrymatur:

Intus scribitur, cum ipsum quem flebat exsuscitat. Foris scribitur, cum affigitur cruci: Intus scribitur, cum paradidit latroni promittit in cruce. Foris scribitur, cum spiritum moriens secundum rationem humanæ carnis emittit: Intus scribitur, cum in passione sol fugit, dies absconditur, terra concutitur. Foris scribitur, cum sepelitur: Intus scribitur, cum tertia die sepulchri liminibus remotis erumpit in lucem. Foris scribitur, cum Apostolis clavorum & lanceæ vulneribus ostensis, escam etiam postulat: Intus scribitur, cum inter eosdem Apostolos, clausis ostiis, qui intrare vilis non est, apparet. Sed miro modo cum interior scriptura libri magis obscura sit, amplius hominum mentes turbat exterior: & videntes illa quæ per hominem videri non possunt, ista quæ possunt per hominem videri nova ratione non cernunt. Nam Manichæi quod videri non potest credentes, id quod potest videri non credunt: cum beatus Joannes invisibilem & visibilem Deum & hominem, brevi quasi caractere signaverit, sic enim ait: Quod fuit ab initio fratres, quod audivimus: Ecce libri illius interiori partem. Quod sequitur: & vidimus oculis nostris, & manus nostræ palpaverunt de verbo vitæ: Ecce libri pars exterior, quæ oculis ac manibus subiecta hominum, & videri & tractari potest. Hanc partem libri Manichæus ignorat, videns opera quæ sunt, & videns facientem. Potest quidem dicere iste, Tu es Christus Filius Dei vivi: sed non potest dicere, Dominus est sabbati filius hominis: & mira perversitate quod vident negantes, quod non vident consentunt: invisibilem in virtutibus recognoscunt, visibilem in homine, quod facillimum esse debuit, non agnoscunt. O cæcitas, o ignorantia veritatis, & omni ratione damnanda præsumptio: isti sunt qui Deo ipsi se præferunt: sic credendo in carne constituti, spiritualiter se vivere profitentur, quod Deum non credunt potuisse. Minor enim sine dubio ab istis Deus est, si quod isti possunt, ille non potuit. Nam si isti possunt in carne constituti alienam capere naturam: cur ille in carne positus suam servare non possit: videlicet ut semper Deus sit, ne corruptelæ admixtus incipiat esse corruptus? Mira disputatio, Deum destruit cum honorat: Minoris autem virtutis est obtinere in terrena substantia deitatem, quam Deum spiritualiter in deitate durare. Quid ergo mirabor in Deo, nisi quod cum esse homo dignatus sit, in homine quod Deus esset operuit? Non quod ipse destitit esse quod fuerat, sed quod carnem fecit esse quod Deus est: quod in exultationem materiæ vitiose mansit ipse sine exultatione, quod dum pro nobis peccatum factus esset, peccator esse non potuit. Sed hic Manichæus, Arianus iterum superiorem partem libri utraque circumplexus manu, illam anteriorem paginam sic reserare formidat, quasi sacrilegium facturus sit, si Deum in carne veniens non amiserit deitatem: Vidensque Dominum in navicula dormientem, non videt ventis & fluctibus imperantem: cui deitatem se tribuere sine similitudine paterna mentitur, Deus enim esse nisi patri, id est, Deo similis sit, non potest: similem autem esse, nec illum qui foris scriptus est de interioribus aliquid perdidisse. Illos quotidianus sermo instruere debuisset, quo filios patribus suis similes ita cupimus approbare, ut dicamus de ore ejus exiit. Ergo omnis filius quamlibet secundum carnalem generationem aliter generetur: tamen si forte patri per omnia similis sit, dicitur ab ore ejus profectus. Quis non videt Deum verbum de corde patris eructatum, nec aliunde in spiritu quam ore prolatum, etiam juxta communem omnium sensum patri similem judicari? Quod ubi fideliter senserimus, te, & ea quæ foris scripta sunt, & ea quæ intus divinitus annotantur, credere, unum librum dicere poterimus: in quo legem totam scriptam videntes, non philosophorum argumenta sectemur, ut veritatem opinacione colligamus: sed formam vitæ ante oculos constituamus, & eam ipsam tractabilem miremur, in qua quidquid obscurum esse poterit, effunditur. Quam Manichæi non videntes in carne, Ariani non intelligentes in spiritu, unius libri paginarum confederatam dissecuere juncturam, & mediatores duorum confertis manibus, heretico furore ruperunt. Sed quid mirum, si nos nimium sibi in singulis paginis sapientes ac de mundiali philosophia venientes, tanta operi apertique libri concatenationis subtilitas præterivit: cum eum nec Judæi qui ipsius erant, cum in sua venisset, agnovissent? Qui dum de cælo signum postulant, quasi cælestia non essent quæ in salute vel debilibus, vel mortuorum cælesti virtute faciebat, obsecrati